

KIMYO DARSLARIDA FAOL O`QITISH USULLARIDAN FOYDALANISH

Umida Irgashyeva

Aypara Djoldasovna Kurbanova

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mualliflarning faol o`qitish usullari bo`yicha olib brogan ishlarlari mulohazasi va takliflari keltirilgan. Bunda nimalarga e`tibor berish va faol o`qitish usullarini qo`llashga qanday yondashish kerakligi ko`rsatib o`tilgan.

Kalit so`zlar: talaba, bilim, qobiliyat, ko`nikma, malaka, faol o`qitish usli

ABSTRACT

This article provides feedback and suggestions from the authors on their active teaching methods, as well as what to look for and how to approach active teaching methods.

Keywords: student, knowledge, ability, skill, qualification, active teaching style

KIRISH

Bugungi kunda yangi O`zbekistonning yangi avlodini shakllantirishda ta`lim standartlarining asosiy xususiyatlaridan biri talabalarning bilim, qobiliyatlari, ko`nikmalarini shakllantirishdan talaba kompetensiyasini shakllantirishga o`tishdir. Shubhasiz, “bilim, ko`nikma va malaka”ni o`qitishdan kompetensiyaga asoslangan yondashuvga o`tish ta`lim jarayonining barcha tarkibiy qismlarini: mazmuni, nazorat qilish usullari va o`qitish usullarini o`zgartirishni talab qiladi. Kompetensiyaga asoslangan yondashuvga o`tish davrida o`qitish usullarini o`zgartirishning mumkin bo`lgan yo`nalishlaridan biri ta`lim jarayonida faol o`qitish usullaridan foydalanish hisoblanadi[1].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ta`lim jarayoniga faol usullarning kiritilishi o`quvchilarning bilish faolligini faollashtiradi, ularning qiziqishi va ishtiyoqini oshiradi, mustaqil bilim olish qobiliyatini rivojlantiradi; iloji boricha o`quvchilar va o`qituvchilar o`rtasida fikr-mulohazalarni ta`minlaydi. Faol o`qitish usullari tadqiqotchilari ta`kidlashlaricha, agar ma`ruza taqdimoti

davomida ma'lumotlarning 20% dan ko'pi o'zlashtirilmasa, biznes o'yinida - 90% gacha[2,3].

Faol ta'lim usullarini o'tkazish texnikasi:

1. "Moychechak" texnikasi - "Moychechak" olti gulbargdan iborat bo'lib, ularning har biri o'ziga xos turdagi savolni o'z ichiga oladi. Shunday qilib, oltita gulbarg - oltita savol[4].

2. "G'oyalar, tushunchalar, nomlar savati" texnikasi - Duskada savat belgisini chizishingiz mumkin, unda barcha o'quvchilar o'rganilayotgan mavzu bo'yicha birgalikda biladigan barcha narsalar shartli ravishda to'planadi[5].

3. Qabul "Diamant" - Diamant – yetti misradan iborat she'riy shakl, ularning birinchi va oxirgisi qarama-qarshi ma'noli tushunchalar bo'lib, ma'no jihatdan qarama-qarshi bo'lgan tushunchalar bilan ishlash uchun foydalidir.

4. "Bilaman", o'quvchilar berilgan mavzu bo'yicha o'zlari bilgan yoki bilgan deb o'ylaganlari ro'yxatini tuzadilar. "Bilishni xohlayman" - bu bolalar nimani bilishni xohlashlarini ta'riflash, yangi ma'lumotlarga qiziqish uyg'otish. Matnni (film va boshqalarni) muhokama qilgandan so'ng, talabalar "O'rgandim" jadvalining uchinchi ustunini to'ldiradilar[6].

5. "Sinkwine" - Bu besh satrdan iborat she'r bo'lib, unda muallif muammoga o'z munosabatini bildiradi.

6. "Insert" texnikasi – texnika uch bosqichda qo'llaniladi: O'qish jarayonida o'quvchilar matnni piktogramma bilan belgilaydilar ("V" – allaqachon bilgan; "+" – yangi; "-" boshqacha fikrda; "?" - tushunmadim, savollarim bor) [7].

7. Qabul qilish "Zig-zag" - texnika katta hajmdagi materialni o'rganish va tartibga solish uchun ishlatiladi. Buning uchun avvalo matnni o'zaro o'rganish uchun semantik bo'laklarga bo'lish kerak. O'tishlar soni guruh a'zolari soniga mos kelishi kerak[8].

8. "Ryukzak" texnikasi – mulohaza yuritish texnikasi ko'pincha sinfda katta qismni o'rgangandan so'ng qo'llaniladi.

9. "Dono boyqushlar" ziyofati. Ta'limning faol usullaridan foydalanishga misollar keltiramiz. Misol: Dars metodi: darslik yordamida mustaqil ish. Masalan, men "Dono boyqushlar" texnikasidan foydalanaman, unda "Nima, kutmagan edingiz?" Sarlavhasi bor, unda savol bor: matndan siz uchun kutilmagan ma'lumotlarni tanlang, chunki bu sizning taxminlaringizga zid keladi. va g'oyalar. "Ko'rsatma beruvchi xulosa" sarlavhasi. O'qiganlaringizdan kelajakdagi hayot faoliyati uchun muhim bo'lgan shunday xulosalar chiqarish mumkinmi?

Mavzuga qiziqish va qiziqishni maqsadli shakllantirish uchun men vizualizatsiya usulidan foydalanaman - tadqiqot kimyoviy eksperimenti. Ushbu tadqiqot usuli amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga, kuzatish, tahlil qilish, xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi, ijodiy kimyoviy fikrlashni rivojlantiradi. Masalan, "Litiyning mis (II) xlorid eritmasi bilan o'zaro ta'siri" tajribasini ko'rsatishda kutilmagan holat yuzaga keladi: o'quvchilar taxmin qilgan reaksiya mahsulotlari o'rniga yangi metall va yangi tuz, mis (II) hosil bo'ladi. oksid hosil bo'ladi va vodorod ajralib chiqadi. Misol: Talabalar bilan "Uglerodning sinovi" (uglerod va uning birikmalarining qiymatini ko'rsatish), "Etanolning sinovi" (spirtning ikkilamchi ma'nosini ko'rsatish), "Yadro energiyasini sinash" rolli dars o'tkazdim. Ushbu o'yin uchun o'quvchilar guruhidan sud raisi boshchiligidagi "aybchilar", "himoyachilar" va "sud a'zolari" ajratildi, qolgan talabalar sud zalida "tomoshabinlar" edi. Dars boshida talabalarga "sudda" o'zini tutish qoidalari va rollarning tavsifi berildi. Prokurorlar insoniyat oldida AKT nimada "ayblanganini" aytib berishlari kerak edi. Himoyachilar, shunga ko'ra, dalillarni foydasiga olishlari kerak edi. Sud hukm chiqarishi kerak: bu moddalar insoniyatga zarar yetkazadimi yoki aksincha. "Sinovga" tayyorgarlik ko'rish uchun 15 daqiqa vaqt berildi. Shu bilan birga, bolalarga o'qituvchilar tomonidan oldindan tanlangan adabiyotlardan foydalanishga ruxsat berildi. Mana bu adabiyotlarning taxminiy ro'yxati: kimyo ensiklopediyasi, katta ensiklopedik lug'at, 8-11-sinflar uchun kimyo darsliklari, kompyuter jurnallari tanlovi. Faol ta'lim usullarini taqdim etishning asosiy muammosi o'quvchilarni o'rganish uslublariga mos ravishda jalb qilishdir. Bunday holda, rollarni to'g'ri tayinlang. "... .. sinovi" o'yini katta qiziqish bilan o'tkazildi, bu dars talabalarga ham, o'qituvchilarga ham yoqdi. Misol: 8-10-sinf o'quvchilari bilan "Metallar yurtiga ekskursiya", "Ko'ngilochar tajribalar muzeyiga ekskursiya" mavzularida basketbol usulida dars o'tkazish. Ushbu darsni o'tkazish uchun o'qituvchi "virtual" metall muzeyining bir nechta zallari va ko'ngilochar eksperimentlar muzeyi uchun bir nechta "eksponatlar" tayyorlaydi.

Bundan tashqari, har bir zal uchun "eksponatlar" izchil hikoya qurish uchun tanlangan. Bunday "eksponatlar" sifatida o'z hissasini qo'shgan olimlar va muhandislarning fotosuratlari, alohida metallarning fotosuratlari, metallarning xususiyatlarini aks ettiruvchi diagrammalardan foydalanish mumkin. "Yo'l boshchi" 5 daqiqa ichida taklif qilingan eksponatlar haqida izchil hikoya tayyorlashi kerak. Hikoyani tayyorlashda unga 2 ta "maslahatchi" yordam beradi. Talabalar hikoyaning asosiy "intrigasini" o'zlari tanlaydilar. Misol: Sakkizinchi sinf o'quvchilari qiziqish bilan uy laboratoriya

ishlarini bajaradilar: Fizikaviy va kimyoviy hodisalar, uyda indikatorlar yasash va ulardan foydalanish, kristallarni o'stirish, aralashmalarni ajratish, suvni tozalash va h.k. Ushbu ishlarning natijalari mini-loyihalar shaklida taqdim etilgan. Misol: 9-sinfda "Katalizatorlar" kimyo darsidan parcha. O'qituvchi talabalarni kichik tajriba o'tkazishga taklif qiladi, vodorod periks uzoq vaqt turishi mumkin va u bilan hech narsa sodir bo'lmaydi, lekin agar siz faqat marganets (IV) oksidi qo'shsangiz, vodorod periks parchalanadi. Demak, marganets (IV) oksidi katalizator vazifasini bajargan. U reaksiyani tezlashtirdi. Va bu moddaga nima bo'ladi. Probirkani oling va pastgacha marganets oksidi "eshak" ga qarang.

Demak, katalizatorlar kimyoviy reaksiya tezligini tezlashtiradi, lekin reaksiya mahsulotlari tarkibiga kirmaydi. Misol: 8-sinfda dars[11]. Tajriba raqami :

1. Zangdan tozalangan po'lat tirnoq mis sulfat eritmasi bilan probirkaga botiriladi. Bunday holda, tirnoq novdasining yuzasi qizil rangli erkin mis qoplamasi bilan qoplangan. Tajriba raqami

2. Soda eritmasi - NaHCO_3 alyuminiy idishda qaynatiladi. Idishlar yuzasidan rangsiz gaz pufakchalari chiqariladi. Tajriba raqami

3. "Kumush oyna" reaksiyasidan so'ng kumush bilan qoplangan probirkaga temir (III) xlorid FeCl_3 eritmasi qo'shiladi. Kumush qoplama eriydi va oq cho'kma hosil bo'ladi. Talabalar o'qituvchining savoliga javob berishadi: Bu uchta tajribada qanday umumiylik bor? Dars mavzusi: "Metallarning tuz eritmalari bilan o'zaro ta'siri". Misol: 9-sinfda kimyo darsidan parcha "Kimyoviy reaksiyaning issiqlik effekti". Qabul qilish "Darsga nostandart kirish". Darsning birinchi daqiqalaridan boshlab talabalarni faol aqliy faoliyatga jalb qilishga qaratilgan universal TRIZ texnikasi. O'qituvchi darsni mavjud bilimlarga asoslanib tushuntirish qiyin bo'lgan qarama-qarshi fakt bilan boshlaydi. Ko'rgazmali stolda probirkalar o'rnatilgan shtativ bor, bir probirkaga suv bilan sulfat kislotaga quyung, u iliq bo'ladi, ammoniyli selitrani suv bilan boshqa probirkaga eritib yuboring - u sovuq bo'ladi. Misol: 8-sinfda dars. "Syurpriz" ziyofati. Qisqa hikoya bilan boshlanadi. Afrikaning kichik bir mamlakatida bolalarga odamlar suv ustida yuradigan ajoyib mamlakat haqida hikoya o'qildi. Endi derazadan tashqariga qarang. Siz va men suv ustida yurmaymizmi? Biz suvga shunchalik o'rganib qolganmizki, uning ajoyib xususiyatlarini sezmaymiz. Darsimizning mavzusi "Suv universal erituvchidir".

XULOSA

Shunday qilib, o'quv jarayoni o'quv materialini o'quvchining boshiga avtomatik kiritish emas. Bu bolaning jadal

aqliy faoliyatini va uning ushbu jarayonda shaxsiy faol ishtirokini talab qiladi: tushuntirishlar va namoyishlar o'z-o'zidan hech kimga haqiqiy, qat'iy bilim bermaydi. Bunga faqat faol o'rganish orqali erishish mumkin. O'qituvchining vazifasi - yo'naltirish, yo'l ko'rsatish, lekin hamma narsani tayyor bermaslik, o'quvchining bajargan mustaqil ishlarini sarhisob qilish, xatolarni ko'rsatishdan iborat.

REFERENCES

1. Бордовская Н.В. , Даринская Л.А., Костромина С.Н. Современные образовательные технологии. М.: Кнорус, 2016. 269 с.
2. Дендебер С.В. Современные технологии в обучении химии: развивающее обучение, проблемное обучение, проектное обучение, сотрудничество в обучении, компьютерные технологии. - 2-е издание - М.: За Знания 5, 2015. - 112с.
3. Калмыкова З.И. Зависимость уровня усвоения знаний от активности учащихся в обучении // Современная педагогика. 2016. № 7. С.18. 4. Летние школы NooGen: Education Extreme. – М.: Эврика, 2015 – 240 с.
4. Курбанова Г.Дж., Курбанова А.Дж., Комилов К.У. Интеграция химии и русского языка// Касб-хунар таълими. 2019. № 2(2), С.-36-40.
5. Komilov Q.O', Badalova S.I., Kurbanova A.Dj. Case Technology in Chemistry Lessons// Academic Research in Educational Sciences. 2020. №1 (1), Page. 262-265.
6. Komilov Q.O', Badalova S.I., Kurbanova A.Dj. Intellectual Training of Students of Technical Institute// Academic Research in Educational Sciences. 2020. №1 (1), Page. 166-174.
7. Рустамова Х.Н., Курбанова А.Д., Комилов К.У., Эштурсунов Д.А. Роль информационно-коммуникационных технологии в преподавании общей и неорганической химии// Экономика и социум. 2021. №5-2. 1047-1056.
8. Бузрукходжаев А.Н., Комилов К.У. Технология проблемного обучения на уроках химии в школе// "Экономика и социум". 2022. №2(93)-2.С. 579-584.
9. Kurbanova A.Dj. Kimyo mashg'ulotlarida yangilik kiritish jarayonlari// "Экономика и социум". 2022. №2(93)-2.С. 207-211.
10. Тухтаниёзова Ф.О., Комилов К.У. Формирование универсальных учебных действий у учащихся на уроках химии через дидактические игры// "Экономика и социум". 2022. №2(93)-2. С.960-965.
11. Акбарова М. Т. “Кимё” курсининг дидактик материаллари нокимёвий таълим йўналишлари мисолида// Academic research in educational sciences.2022. №6, 736-740 бетлар.

